

HINDER FOR RETTFERDIGHET OG DIAKONAL TROSOPPLÆRING

KIRKENS NØDHJELP
actalliance

Til lederen:

1% av verdens befolkning kontrollerer 50% av verdens ressurser. Av 100 i en gruppe eier altså en person like mye som de andre 99 til sammen. De fleste i Norge hører med til denne rike delen av verden. Toppledere til verdens fem største klesmerker tjente mer på fire dager enn de som lager klær i Bangladesh tjente i løpet av ett år.

En ting er å høre tall som beskriver urettferdigheten – noe annet er å kjenne litt av dette på kroppen. Det er det som er hensikten med dette opplegget: Hinder for rettferdighet. Alle aktivitetene illustrerer urettferdighet på ulike måter.

Opplegget består av to deler:

- Instruksjoner og informasjon til aktiviteter som er knyttet til klima, fattigdom og urettferdighet. Dette er den praktiske delen av «Hinder for rettferdighet».
- Punkter til diskusjon og refleksjon i etterkant av aktivitetene og bibelsk bakgrunnsmateriale som kobler aktivitetene til de ulike postene til trosopplæring for konfirmanter og ungdom.

Dere kan gjennomføre så mange eller så få av aktivitetene som dere ønsker. På leir kan dere bruke mange – i konfirmanttimen kanskje bare en? Tenk fleksibilitet, og tilpass opplegget til undervisningen ellers. Antall deltakere på opplegget er fleksibelt – alt fra 10-100 personer kan være med. Hvis dere ønsker å gjennomføre alle aktivitetene kan det settes opp som en hinderløype.

Aktivitetene kan brukes enkeltvis, eller i sammenheng med hverandre. Hver post tar ca. 20 minutter, avhengig av antall deltakere. I tillegg bør en beregne litt ekstra tid til innledning og avslutning. Vi håper opplegget kan skape både frustrasjon og engasjement!

Tips: Hvis deltakerne ikke kjenner hverandre godt er det smart å begynne med en navnerunde.

God gjennomføring!

Dette kan du si til deltakerne:

De siste årene er verden blitt bedre og mer rettferdig for mange. Færre spedbarn dør. Flere barn lærer å lese og skrive og flere får rent og trygt drikkevann. Men samtidig er det stor urettferdighet i verden.

500 millioner ungdommer har mindre enn 15 kroner å leve for hver dag. En av tre jenter er gift før de er 18 år, noen allerede når de er åtte-ni år. Over hele kloden opplever mennesker mer tørke, flere flommer og generelt flere ekstreme vær fenomener på grunn av klimaendringene.

Og fortsatt er det slik at én av ni ikke har rent drikkevann, men må gå langt for å hente vann. Og nesten halvparten av verdens befolkning har ikke nok rent vann. I årene som kommer regner vi med at dette tallet kommer til å stige. Dette er ikke bare et uttrykk for naturlover, noe som ikke kan gjøres noe med. Mennesker fordeler også verdiene i verden urettferdig – og derfor har vi både mulighet til og ansvar for å endre dette.

Vi har laget aktiviteter med temaer vi mener er viktige for å forstå urettferdighet i verden. Hver aktivitet korresponderer med et av de 17 bærekraftsmålene som er utarbeidet av FN og som alle land i verden har forpliktet seg til.

Om Hinder for Rettferdighet og diakonal trosopplæring

Trosopplæringsopplegget «Hinder for rettferdighet» gir ungdom mulighet til å kjenne på noe av urettferdigheten i verden og reflektere rundt viktige globale spørsmål. Opplegget berører noen av de mest sentrale elementene i den kristne tro som er konkretisert i de fire diakonale søylene: nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket, og kamp for rettferdighet. Slik blir dette et trosopplæringsopplegg der ungdom på en konkret måte får arbeide med viktige diakonale utfordringer.

I Kirkens Nødhjelp bruker vi begrepet rettighetsholder, istedenfor hjelpemottaker. Også mennesker som er rammet av katastrofer er medmennesker med ressurser og verdighet og rett til å leve et liv på egne premisser og i egen kraft. Rettighetsholdere er mennesker som har krav på å få oppfylt sine rettigheter, slik disse blant annet kommer til uttrykk i FNs menneskerettighetserklæring med tilhørende konvensjoner.

Som en motsats til rettighetsholder bruker vi begrepet ansvarsbærer. Ansvarsbærere er personer og institusjoner som har makt og/eller ressurser og derfor har en forpliktelse til å oppfylle menneskers grunnleggende rettigheter og skape et bedre liv for fattige, nødlidende og undertrykte. Ansvarsbærernes forpliktelser har både et juridisk og et moralsk grunnlag (Kirkens Nødhjelps prinsippdokument «*Sammen for en rettferdig verden*», side 11).

Men vi mennesker har sjelden bare en rolle. Derfor vil vi noen ganger være rettighetsholdere, andre ganger ansvarsbærere. Det er fint å ha dette i bakhodet ved gjennomføringen av aktivitetene.

Dersom dere ønsker en samlet avslutning på de ulike postene kan dere bruke en av bønnene fra [Velsignelse for et brennende hjerte](#). Få deltakerne til å stå tett sammen og evt. holder hverandre i hendene. Lederen leser høyt noen strofer fra bønnen under. I Bærekraftsboka, eller på baerekraftsboka.no, kan dere lese teologiske refleksjoner rundt alle bærekraftsmålene og om kristen tro og teologi som perspektiv på bærekraftsmålene.

BØNN TIL AVSLUTNING: Velsignelse for et brennende hjerte

L: Må Gud velsigne deg med ulyst overfor enkle svar, halvsannheter og overfladiskhet, så du lever fra dypet av ditt hjerte.

Må Gud velsigne deg med vrede over urettferdighet, undertrykkelse og utnyttelse, så du arbeider for rettferdighet, frihet og fred.

Må Gud velsigne deg med tårer for dem som lider, i smerte og krig, med sult og avvising, så du strekker ut en hånd til trøst.

Og må Gud velsigne deg med naivitet nok til å tro at du kan forandre verden, så du kan gjøre det som andre kaller umulig.

Må velsignelsen fra Gud – Skaperen, Fornyeren og Opprettholderen – være med deg fra nå og til evig tid.

Innledende refleksjon fra lederen:

Allerede på de første sidene i Bibelen fortelles det at **alle mennesker** er skapt i Guds bilde og har samme gudgitte verdi. Sitat: «...og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det, som mann og kvinne skapte han dem» (1. Mos 1, 27).

Gjennom hele Bibelen går det som en rød tråd at Gud er en rettferdig Gud som vil rettferdighet for alle. Den bibelske forståelsen av rettferdighet legger særlig vekt på de mektiges og rikes plikt til å sikre at alle blir ivaretatt. Spesielt utsatte grupper som barn og unge, fattige og marginaliserte, syke, fengslede og fremmede, må sikres disse rettighetene.

Flere steder i Det gamle testamentet fortelles det om mennesker som blir tvunget inn i fattigdom på grunn av griske makthavere og urettferdige styresmakter. Likevel var det mange som tenkte at grunnen til at folk var fattige, var skjebne eller latskap. Dette er et syn som Jesus tok et kraftig oppgjør med.

Da disiplene hans lurte på om det var den blinde eller foreldrene hans som hadde syndet siden gutten var født blind, var svaret de fikk: «Verken han eller hans foreldre har syndet. Men nå kan Guds gjerninger bli åpenbart på ham». Joh 9, 2-3.

1. Vann

Verdens vannsituasjon

VANNBÆRINGSSTAFETT

Mål

Illustrere hvorfor tilgang til vann er med å skape og opprettholde forskjellene mellom rike og fattige i verden.

Du trenger

Antall ledere: 2 personer

- Et område/bane på 25-50 meter – ute eller inne
- Utstyr:
  - Vannkanner (10 liter, for eksempel fra Biltema)
  - Tau.
  - Vannflasker
  - 2 kjebler eller annet som kan tydeliggjøre slutten av banen.

Bakgrunn

I FNs bærekraftsmål står det at vi skal sikre rent vann og gode sanitærforhold til alle innen 2030. Det finnes nok vann til alle mennesker, men utfordringer er å fordele vannet og sørge for at det holdes rent. Det er relativt enkelt å bygge trygge, hygieniske doer, utfordringen er å spre kunnskap om hvordan dette gjøres. Å nå dette bærekraftsmålet er en forutsetning for å nå mange av de andre bærekraftsmålene. Ikke minst er det grunnleggende for enkeltmenneskers verdighet.

Ifølge UNICEF og Verdens Helseorganisasjon (WHO), mangler 1 av 3 mennesker i verden tilgang på rent og trygt drikkevann.¹ De siste tiårene har stadig flere fått tilgang til rent og trygt drikkevann, men mange steder i verden er vann fremdeles en knapp ressurs, og presset på vannressursene kommer til å øke mange steder.

¹[World Health Organization](#)

På grunn av Kirkens Nødhjelps arbeid fikk 6,2 millioner mennesker tilgang til rent og trygt drikkevann i perioden 2016-2018. I tillegg fikk mer enn 1,4 millioner mennesker tilgang til trygge toaletter og over 1,3 millioner mennesker har fått opplæring i god hygieneprosedyre fra Kirkens Nødhjelp og våre partnere.

Tekst hentet fra [Bærekraftsboka](#)

Instruksjon til gjennomføring

Dette er en stafett.

Mål opp to baner.

Del inn gruppen i 2 eller 4 lag, avhengig av antall. Det er mulig å dele i rene gutte- og jentelag, og la dem bære ulike distanser med ulik vekt, for å gjøre urettferdigheten mer tydelig. Sett opp noe – en kjeble eller annet i enden av banen, som de må runde før de løper tilbake til start.

Lag 1 (og evt lag 2): Må ha hender/føtter sammenbundet av tau. Fulle 10 liter vannkanner. Dette laget kan være fra Tanzania, DR Kongo eller Malawi. Forklar at grunnen til at disse lagene får tau og dermed en hindring å streve med, er at det ofte er en lang vei å gå etter vann i disse landene, og at en ofte ikke har verken sko eller klær som er ideelt for å gå en lang tur med tung bæring. Derfor får disse landene en ekstra utfordring.

Lag 3 (og evt lag 4): Får en lett kanne eller bare vannflasker. Kan være fra Norge og Sverige for eksempel – understrek at her er vannet mer lett tilgjengelig, flasken kan fylles opp igjen når som helst, og de får derfor ingen fysiske begrensninger.

Introduksjon til deltakerne

Tilgang til rent vann er nødvendig for alt liv. Derfor er vann en menneskerett. Men tilgangen til vann er ulik i ulike land. Hvorfor? Det skal vi snakke om etter konkurransen.

Diskusjon og refleksjon etter gjennomføring

- Hvordan følt det å bære vann? Var det tungt? Hva tenker du så mange liter vann rekker til? Ti liter vann er omtrent det som blir brukt når du trekker ned i do eller dusjer i litt over ett minutt i en sparedusj. Det er det en ungdom i et utviklingsland har tilgjengelig totalt hver dag. En jente i Tanzania bruker ofte 3-4 timer om dagen til å hente vann. I løpet av en dag bruker jenter og kvinner fra forskjellige deler av verden ca. 200 millioner arbeidstimer på å hente vann. (Vis gjerne filmen om Agnes i Tanzania: <https://www.youtube.com/watch?v=Pkxm03IKZjM> ..og fortell at etter TV-aksjonen fikk Agnes og 1,7 mill andre mennesker tilgang til rent trygt vann som gjør at de slipper gå denne turen mer.)
- Dere som hadde lette vannkanner, hadde mye tid til overs i forhold til de med tunge kanner. Hva kunne dere bruke denne tiden til? Led samtalen inn på muligheten for skole og utdanning, og tid til å være sammen med andre barn/unge.
- Hva tror dere vannmangel og dårlig sanitærforhold har innvirkning på? Svar: Det virker inn på muligheten til å:
  - Gå på skole
  - dyrke og koke/lage mat
  - Ta vare på helsen. Mangel på toaletter er verdens største årsak til infeksjoner.
- Hvorfor var forskjellene mellom de ulike landene så stor? Hva er det som gjør at folk i Tanzania har dårligere tilgang til vann? Svar: Infrastruktur som rør og transport av vann er ofte vanskelig i mange land, eller for eksempel mangel på en brønn til å hente vannet opp fra bakken. Politiske begrensninger kan også være en grunn til at folk ikke får vann – fordi det for eksempel blir solgt til en dyrere pris enn mange fattige har råd til.

Kirkens Nødhjelp jobber for å gi rent vann til alle, både gjennom nødhjelp, langsiktig bistand og politisk påvirkningsarbeid.

Teologisk refleksjon

Vann er en forutsetning for liv. Det gjelder også vårt åndelige liv. Den norske kirke lærer at det er ved dåpen vi blir tatt inn i Guds menighet på jorden. Og vi døpes med vann og ånd. De siste tiårene har flere mennesker fått tilgang til rent drikkevann, men tre av ti mennesker i verden har fremdeles ikke tilgang til rent og trygt drikkevann.²

Menneskene Bibelen forteller om, levde i landområder preget av tørke. De visste hvor avgjørende tilgang til rent vann er for alt liv. Vann er en gave fra himmelen, både i fysisk og i åndelig forstand. Fortellingen om Edens hage åpner med å beskrive hvor godt og øde det var før Gud lot det regne på jorda. Men så sprang en kilde fram og vannet hele marken. Dermed var betingelsen for liv gitt, og Gud «formet mennesket av støv fra jorden» til «en levende skapning» (1. Mosebok 2,4–7). Videre i fortellingen hører vi om elven som gav vann til alt som vokste i hagen. Elven delte seg i fire, blir det fortalt, som en påminnelse om at vann er til fordeling og ikke skal begrenses til ett løp bare noen få har adgang til.

I tørketider vet de mektige å sikre seg kontroll over vannkilder og knappe ressurser, uten blick for de fattige og deres behov. Slik var det også i bibelsk tid. Profetene reagerte på denne uretten og forkynte en tid da alle skal få drikke seg utørste (Jesaja 55,1). Rent vann er Guds gode gave til alles beste; det er urett å gjøre det til en handelsvare forbeholdt noen få. *Tekst hentet fra [Bærekraftsboka](#).*

Spørsmål

Hvordan kan vi begrunne at alle har rett til å ha tilgang til rent og trygt drikkevann ut ifra etikk og moral? Hvordan kan vi begrunne det teologisk?

Utfordring

Å sikre mennesker tilgang på rent vann og gode sanitærforhold er grunnleggende for utvikling. Jo mer et tema blir snakket om i det offentlige rom, desto mer sannsynlig er det at politikerne vil løfte saken i internasjonale fora. Er det noe dere kan gjøre for å øke oppmerksomheten rundt bærekraftsmål nummer 6?

---

² [The United Nations World Water Development Report 2019, executive summary](#)

2. Klima

- Isen smelter!

Mål

Illustrere hvordan klimaendringene rammer folk ulikt i forskjellige deler av verden. Rike land har infrastruktur og velferdssystemer som hjelper de i møte med klimaendringer, mens fattige land er dårligere tilpasset klimaendringene.

Du trenger

Antall ledere: 1

- En stor bunke A4-ark (gjørne litt tykkere kartong)
- Teip
- Et rom det går an å bevege seg i, eller uteareal.

Bakgrunn

Klimaet på jorden har aldri endret seg så hurtig og dramatisk som vi opplever i dag. Over hele kloden opplever mennesker mer tørke, flere flommer og generelt flere ekstreme værphenomener. Stadig flere blir drevet på flukt fordi vannet forsvinner og husdyrene dør.

I FNs bærekraftsmål nummer 13 står det at vi skal stoppe klimaendringene. Dessverre er de menneskeskapte klimanendringene i gang allerede, men fortsatt har vi mulighet til å bremse dem. For å hindre de mest dramatiske endringene må vi sørge for at den globale temperaturøkningen ikke overstiger 1,5 grader.

Det er mulig å få til, men da må verdens stater til sammen redusere klimagassutslippene sine med 50 prosent fra 2030. Skal vi klare det, er vi nødt til å jobbe sammen i en global dugnad, der både enkeltmennesker, sivilsamfunnet, næringsliv, stater og internasjonale organer tar sin del av ansvaret.

Tekst hentet fra [Bærekraftsboka](#).

Instruksjon til gjennomføring

Del deltakerne inn i grupper med maks 25 personer på hver gruppe, og plasser dem på en side av et åpent rom.

På den andre siden av rommet trekker du en strek ved hjelp av teip. Dette er skipet de må komme seg over til. For å komme seg over dit er de nødt til å gå på ark som blir utdelt. Hver gruppe får halvparten så mange ark som de er deltakere. En gruppe på 10 deltakere vil for eksempel få 5 ark. Et par av gruppene kan få beskjed om at de er rike land, og derfor får noen flere ark enn de fattigere landene.

På ditt startsignal skal de så komme seg raskest mulig over til mål. Dersom noen trår utenfor arket, må gruppa starte på nytt igjen. Her er det om å gjøre å få hele gruppa raskest over til skipet. Man kan også gi poeng for kreativitet og godt humør!

Introduksjon til deltakerne

Dere står nå på et isfjell som er i ferd med å smelte! Dere som lag må komme dere over til den andre siden der det står en båt som venter på dere. Arkene er små isflak som dere kan forflytte dere på. Nå er det om å gjøre å komme seg i sikkerhet raskt, og på den andre siden er det tørt. Det laget som kommer seg raskest i sikkerhet får et poeng. Hele laget skal over på den andre siden, og dersom noen faller i vannet underveis må hele laget tilbake til start og begynne på nytt.

Lykke til!

Diskusjon og refleksjon etter gjennomføring

Klimaendringene rammer alle, men de fattige rammes hardest. Hvorfor er det sånn?

Svar:

- Det handler både om hvor vi er plassert på kloden, men også at vi i rike land har infrastruktur og velferdssystemer som hjelper oss i krisen; vi kan forebygge at krisen skjer på forhånd, og dersom den inntreffer har vi både forsikringer for materielle skader, og et godt utbygget helsesystem. Historisk sett er det vi i de rike landene som har det største ansvaret for utslipp, men det er ikke vi som betaler den høyeste prisen.

Hva kan vi i Norge gjøre for klimaet?

Svar:

- Vi kan for eksempel tenke på forbruket vårt; spise mindre kjøtt, fly mindre, og tenke gjenbruk. Men det er også viktig at Norge tar det politiske ansvaret vi har for utslippene vi har gjort, og forplikter oss til å kutte utslipp i fremtiden. Changemaker og Kirkens Nødhjelp jobber for at Norge tar sitt ansvar for å redusere klimagassutslipp, og derfor har vi kampanjer for å påvirke de som sitter med politisk makt over dette i Norge. Du kan bli med på dette!

Teologiske refleksjon

I møte med klimautfordringene kan vi av og til kjenne på mismot og håpløshet. Da er det viktig å løfte fram håpet – og Guds gode visjon for verden. For Gud vil at vi og alle skal ha det godt. I begynnelsen av Salme 23 står det: *Herren er min hyrde, jeg mangler ikke noe. Han lar meg ligge i grønne enger, han leder meg til vann der jeg finner hvile.*

I den bibelske verden er naturkreftene til tider personifisert og kan bli demoniske i sin ødeleggende kraft. Jesu disipler fryktet at de skulle bli dratt ned i dypet av vinden og bølgene (Matteus 8,23–27). Naturen kan oppleves som lunefull, i møtet med kreftene den kan utløse, blir menneskene små og maktesløse. Særlig dramatisk blir det i tider med langvarig tørke og misvekst. Bibelen forteller om klimaendringer i Egypt og om Josef som tok politiske grep og sørget for tilpassing, beredskap og tiltak for å hjelpe dem som ble berørt av «de sju magre årene» (1. Mosebok 41). Slik unngikk de at landet gikk til grunne. Også på dagens politiske agenda er dette viktige tiltak når vi ser de dramatiske konsekvensene av klimaendringene og hvordan de rammer de fattige hardest. Til forskjell fra tidligere tider er klimaendringene nå i stor grad menneskeskapte. Vi kan ikke skylde på lunefulle naturkrefter, men må ta vår del av ansvaret for at det er blitt slik, og ikke minst må vi la dette ansvaret komme til uttrykk i handling og tro. I tro på at Gud fortsatt er herre, han som en gang gjorde slutt på den store flommen og satte opp regnbuen som tegn på framtid og håp (1. Mosebok 9,11–17).

Spørsmål frå Bærekraftsboka:

- Hvordan kan troen på Gud som skaper motivere oss til å arbeide for å stoppe klimaendringene og til å øke menneskers beredskap til å tilpasse seg klimaendringene?

- Det gamle testamentet framstiller regnbuen som et pakttegn og et løfte om at Gud ikke vil ødelegge skaperverket. Har denne forståelsen relevans i dag?

Utfordring

Vi klarer ikke å løse klimakrisen uten at politikerne tar grep. Hvordan kan dere utfordre politikere på lokalt og nasjonalt nivå til å kutte klimagassutslipp i tråd med Paris-avtalen?

3. Helse

–TILGANG TIL
MEDISINER OG GODE
SANITÆRFORHOLD

Mål

Poenget med denne aktiviteten er å få frem

de enorme forskjellene som finnes mellom den rike og den fattige del av verden. For oss i den rike delen av verden er god helse nesten en selvfølge – for fattige kan små helseproblemer få store konsekvenser.

Du trenger

- Antall ledere: 2 personer - 1 dommer og 1 som leder spillet.
- Et område på 5X5 meter – ute eller inne
- Merketape, spray eller annet til å markere banen.
- Utstyr: Sportstape, kanonball/fotball, skjerf

Bakgrunn

Vi har alle et felles ansvar for å finne løsninger som gjør at alle har forutsetninger for god helse. Halvparten av verdens befolkning har ikke tilgang på grunnleggende helsetjenester. Mange av sykdommene som tar liv i dag, særlig i utviklingsland, er sykdommer som kan forebygges og behandles.

Klarer vi å sikre tilgang på medisiner og helsetjenester til en pris folk har råd til, kommer vi langt mot å nå dette målet. Med tilgjengelige helsetjenester øker også sjansene for at barn overlever sine første fem år, og for at mødre overlever fødselen. Hvis flere får seksualundervisning, tilgang til prevensjon og frihet fra seksuell vold, klarer vi å redusere dette enda mer. Ny forskning sørger også for store framskritt. Flere sykdommer som var en dødsdom for tjue år siden, kan man leve godt med i dag. Hvis vi får til en global satsing på forskning, innovasjon og teknologi med mål om å løse verdens helseproblemer, kan vi kanskje være nærmere enn vi tror å sikre god helse for alle.

På grunn av Kirkens Nødhjelps arbeid i perioden 2016-2018 har mer enn 1,4 millioner mennesker fått tilgang til trygge toalett og over 1,3 millioner mennesker har fått opplæring i god hygiene fra

Kirkens Nødhjelp og våre partnere.

Tekst hentet fra [Bærekraftsboka](#)

Instruksjon til gjennomføring

Spillet er det samme som vanlig kanonball, men uten konge. Det vil si at ingen som blir truffet har mulighet til å komme seg ut på banen igjen – med mindre de har medisiner. Alle som er på det ene laget skal forsøke å treffe deltakerne på det andre laget. Blir man truffet, er man i utgangspunktet «ute», og må kjøpe seg fri med medisiner.

- Mål opp et område på 5x5 meter. I dette området skal oppgaven foregå.
- Del inn gruppen i 2 lag – et lag fra et fattig land – for eksempel Sør-Sudan og et fra et rikt land – Norge for eksempel.
- 7 personer på hvert lag - Ingen konge

Forslag til grunnregler:

Det rike laget: - Har ingen handikap – får spille vanlig
- Når de blir «truffet», har de lett tilgang til medisiner som kan gjøre dem friske igjen – de har «liv». - Og dør først på det tredje treffet.

Det fattige laget: - Har allerede flere handikap:

- Noen på laget må ha én hånd på ryggen – som symbol på at de ikke har tilgang til vaksiner som barn eller er syke på grunn av dårlige sanitærforhold, som kolera eller tyfus. Teip en hånd fast langs kroppen – bruk sportstape rundt livet til deltakeren.
- Noen kan ikke se ordentlig / bind for øynene som symbol på at de som barn har vært syke og ikke hadde tilgang til medisiner som kunne gjøre dem friske. Bind et skjerf over øynene deres.

Etter hvert som de blir truffet og de ikke har tilgang til medisiner får de tilleggshandikap:

- Blir man truffet en gang, må man i tillegg hinke. De har ikke råd til medisiner, så de blir derfor «sykere».
- Blir man truffet andre gang, må man krabbe. Medisinene de trenger er ikke forsket på og de blir derfor sykere.
- Tredje treff: Man dør og er ute av spillet.

Diskusjon og refleksjon etter gjennomføring

- Hvorfor får det så store konsekvenser dersom man blir syk i et fattig land?
- Det er få leger og sykepleiere på landsbygda i et fattig land. Legehjelp er ofte dyrt, og det er få som har råd til å ha forsikring som kan hjelpe deg dersom du blir alvorlig syk. Blir du syk og ikke kan jobbe, finnes det sjelden noen sykelønn, og da er du avhengig av familie og venner.
- Hvorfor er det slik at om man bor i Sør-Sudan, har man ikke tilgang til medisiner når man trenger det? Kan dere tenke dere hva som hindrer dette?

En tredjedel av verdens befolkning, og særlig de som bor i fattige land som Sør-Sudan, får ikke medisinene de trenger blant annet fordi de er altfor dyre. Myndigheter i fattige land må forholde seg til priser fastsatt av store legemiddelselskap. Det finnes flere eksempler hvor legemiddelselskaper har patentbeskyttelse på en medisin – det vil si at de får være de eneste som produserer denne medisinen. Når det ikke blir konkurranse og det er stor etterspørsel, kan legemiddelselskap ta skyhøye priser i mange år. Da er det vanskelig for mennesker i fattige land å betale.

Flere organisasjoner jobber med å fjerne patentbeskyttelser som finnes på livsviktige medisiner, slik at det er mulig for andre legemiddelselskaper å produsere medisinen og slik gi bedre tilgang og lavere priser.

Kirkens Nødhjelp jobber spesielt med å sikre god helse for mødre og barna deres gjennom bistanden de driver. Changemaker jobber for å gjøre viktige medisiner så billige at alle som trenger det kan få tilgang til dem, gjennom politisk påvirkning.

Teologisk refleksjon

«Glede i hjertet gir god helse, mismot tærer på kroppen» (Ordspråkene 17,22). Sitatet viser at når Bibelen taler om helse, har den fokus på velvære og gode relasjoner. Det bibelske begrepet shalom, som gjerne oversettes med «fred», rommer denne forståelsen av å ha det bra. Eller som det heter i Kirkens Verdensråds helsedefinisjon: «Helse er en dynamisk tilstand av velvære som både gjelder enkeltmennesker og samfunnet, en tilstand av fysisk, mentalt, åndelig, økonomisk og sosialt velvære, i relasjon til den materielle omverdenen og til Gud.»

Når Jesus helbreder syke, er det denne helhetlige forståelsen av god helse som ligger til grunn. Mennesker settes fri, ikke bare fra fysisk smerte, men også fra utestengelse, stigmatisering og skam. Det var ofte kronikere og de mest utsatte som ble helbredet. De fikk verdigheten sin bekreftet, de ble reist opp til nytt liv og til gjenopprettede relasjoner.

I dette perspektivet handler god helse om å sikre rettferdig og lik tilgang til grunnleggende helsetjenester, særlig for mennesker nederst på den sosiale rangstigen. Av måten Jesus helbreder på (Johannes 9), ser vi også at myndiggjøring i form av innsats for å hjelpe mennesker til å mestre utfordringer, fremmer god helse. Helsen behøver ikke være perfekt, men god nok til å leve et godt og meningsfullt liv.

Kilde: [Bærekraftsboka](#)

Spørsmål

- Drøft påstanden om at helse i bibelsk forstand først og fremst handler om helhet og om gode relasjoner.
- I internasjonal felleskirkelig sammenheng er helserettferdighet (health justice) er viktig tema. Er det et aktuelt tema i vår kontekst?

Utfordring

Migranter er et eksempel på en gruppe som ofte kan være i en sårbar helsesituasjon, og mange mangler tilgang på primærhelsetjenester. Kommer dere på andre grupper som er i en vanskelig situasjon når det gjelder helse, enten i lokalmiljøet eller andre steder i verden? Hva kan dere gjøre for å bedre disse gruppens muligheter til god helse?

4. Klimarettferdighet

- Vannleken

Mål

Lære om hvem som blir rammet hardest av klimaendringer. Aktiviteten viser at klimaendringene rammer ulikt og at de som slipper ut mest klimagasser som oftest ikke merker mest til konsekvensene av klimaendringene.

Utstyr

- Seks personer (i tillegg til leder)
- Navneskilt med for eksempel «Beate Bonde» og «Sven Sportsfanatiker»
- Fire stoler
- Et tau eller langt tøyestykke, helst blått.

Bakgrunn

Denne aktiviteten viser at det er de rike i verden som slipper ut klimagasser, men at det er de fattige det går ut over. Vi kan beskytte oss mot klimaendringene og har penger til å ordne opp om klimaendringer skulle skade våre land. Det har ikke fattige land som Bangladesh. Du kan også fortelle om disse tallene som viser hvor mye CO2 hvert av landene slipper ut hvert år. Tallene sier også noe om hvem som har ansvaret for å gjøre noe med utslippene.

Klimaet på jorden har aldri endret seg så hurtig og dramatisk som vi opplever i dag. Over hele kloden opplever mennesker mer tørke, flere flommer og generelt flere ekstreme vær fenomener. Stadig flere blir drevet på flukt fordi vannet forsvinner og husdyrene dør.

I FNs bærekraftsmål nummer 13 står det at vi skal stoppe klimaendringene. Dessverre er de menneskeskapte klimaendringene i gang allerede, men fortsatt har vi mulighet til å bremse dem. For å hindre de mest dramatiske endringene må vi sørge for at den globale temperaturøkningen ikke overstiger 1,5 grader. Det er mulig å få til, men da må verdens stater til sammen redusere klimagassutslippene sine med 50 prosent fra 2030. Skal vi klare det, er vi nødt til å jobbe sammen i en global dugnad, der både enkeltmennesker, sivilsamfunnet, næringsliv, stater og internasjonale organer tar sin del av ansvaret.

Tekst hentet fra [Bærekraftsboka](#)

Instruksjoner til gjennomføringen

Få opp seks personer og gi dem hvert sitt navneskilt. La bonden og kjøpmannen stå, mens de andre får sitte på stoler.

Så forteller du litt om hver av dem. Begynn hos bonden: Dette er Beate Bonde. Hun bor i en liten landsby i Kenya og dyrker kaffe. Beate har ikke bil eller moped. Hun pleier å lage maten til familien sin over et ildsted, og slipper derfor ut lite CO2.

Her er Kjetil Kjøpmann. Han bor også i Kenya, men i havnebyen Mombasa. Han har en liten, gammel lastebil som han bruker til å kjøre rundt til landsbyene i området og kjøper opp kaffebønner. Kjetil har en gasskomfyr, og siden han kjører lastebil slipper han ut litt CO2.

Møt Trine Transportør. Hun eier en stor lastebåt som hun bruker til å frakte kaffebønnene fra Kenya til USA. Siden hun bor i USA har hun både bil, vaskemaskin, gasskomfyr og mange andre ting som krever energi. Dessuten forurenses lastebåten hennes kraftig.

Frank Fabrikkeier eier fabrikken som maler kaffen og putter den i kaffeposer. Han er også fra USA, har alt det som Trine har, pluss to biler i tillegg. Livsstilen hans, sammen med all forurensingen fabrikken slipper ut, gjør at han slipper ut en masse CO2.

Når kaffen kommer til Norge er det Tore Trailersjåfør som kjører fra Oslo til butikken i (xxx) (der de bor!). Tore er en typisk nordmann: Han har bil, en sønn med moped, og mange andre ting. Han flyr til Syden en gang i året, og traileren hans slipper ut masse eksos.

Til slutt har vi Knut Kaffedrikker. Han drikker kaffe minst 3 ganger om dagen. Knut dusjer ofte og i varmt vann, og blir kjørt rundt mange steder i familiens bil. Men han er flink til å ta toget i stedet for fly."

Poenget her er at det er de rike i Norge og USA som slipper ut det meste av klimagassene. Når alle har fått med seg det, skal du vise hva som skjer når utslippene fører til klimaendringer. Si at klimaforskere har sterke bevis for at menneskers CO2-utslipp fører til klimaendringer. Det betyr at havnivået stiger. Og i vårt eksempel stiger den med en meter! Få hjelp til å løfte tauet opp en meter framfor de seks deltakerne. Nå vil de to fra Kenya stå med vann til livet, noe som betyr at jordbruket blir oversvømt og Beate Bonde ikke kan dyrke kaffebønner lenger. Hva gjør de fire fra USA og Norge? Jo, de klatrer opp på stolene sine (i alle fall om du tipser dem om det).

Diskusjon og refleksjon etter gjennomføring

Klimaendringene rammer alle, men de fattige rammes hardest. Hvorfor er det sånn?

Svar:

- Det handler både om hvor vi er plassert på kloden, men også at vi i rike land har infrastruktur og velferdssystemer som hjelper oss i krisen; vi kan forebygge at krisen skjer på forhånd, og dersom den inntreffer har vi både forsikringer for materielle skader, og et godt utbygget helsesystem. Historisk sett er det vi som i de rike landene som har det største ansvaret for utslipp, men ikke vi som betaler den høyeste prisen.

Hva kan vi i Norge gjøre for klimaet?

Svar:

- Vi kan for eksempel tenke på forbruket vårt; spise mindre kjøtt, fly mindre, og tenke gjenbruk. Men det er også viktig at Norge tar det politiske ansvaret vi har for utslippene vi har gjort, og forplikter oss til å kutte utslipp i fremtiden. Changemaker og Kirkens Nødhjelp jobber for at Norge tar sitt ansvar for å redusere klimagassutslipp, og derfor har vi kampanjer for å påvirke de som sitter med politisk makt over dette i Norge. Du kan bli med på dette!

Dette er samme spørsmål og refleksjoner som til aktivitet 2 om klima. Hvis du bruker begge aktivitetene, kan dere for eksempel dele opp spørsmålene og refleksjonen mellom aktivitetene, eller ta de felles.

Teologiske refleksjon

I møte med klimautfordringene kan vi av og til kjenne på mismot og håpløshet. Da er det viktig å løfte fram håpet – og Guds gode visjon for verden. For Gud vil at vi og alle skal ha det godt. I begynnelsen av Salme 23 står det: *Herren er min hyrde, jeg mangler ikke noe. Han lar meg ligge i grønne enger, han leder meg til vann der jeg finner hvile.*

I den bibelske verden er naturkreftene til tider personifisert og kan bli demoniske i sin ødeleggende kraft. Jesu disipler fryktet at de skulle bli dratt ned i dypet av vinden og bølgene (Matteus 8,23–27). Naturen kan oppleves som lunefull, i møtet med kreftene den kan utløse, blir menneskene små og maktesløse. Særlig dramatisk blir det i tider med langvarig tørke og misvekst. Bibelen forteller om klimaendringer i Egypt og om Josef som tok politiske grep og sørget for tilpassing, beredskap og tiltak for å hjelpe dem som ble berørt av «de sju magre årene» (1. Mosebok 41). Slik unngikk de at landet gikk til grunne. Også på dagens politiske agenda er dette viktige tiltak når vi ser de dramatiske konsekvensene av klimaendringene og hvordan de rammer de fattige hardest. Til forskjell fra tidligere tider er klimaendringene nå i stor grad menneskeskapte. Vi kan ikke skylde på lunefulle naturkrefter, men må ta vår del av ansvaret for at det er blitt slik, og ikke minst må vi la dette ansvaret komme til uttrykk i handling og tro. I tro på at Gud fortsatt er herre, han som en gang gjorde slutt på den store flommen og satte opp regnbuen som tegn på framtid og håp (1. Mosebok 9,11–17).

Spørsmål frå Bærekraftsboka:

- Hvordan kan troen på Gud som skaper motivere oss til å arbeide for å stoppe klimaendringene og til å øke menneskers beredskap til å tilpasse seg klimaendringene?

- Det gamle testamentet framstiller regnbuen som et pakttegn og et løfte om at Gud ikke vil ødelegge skaperverket. Har denne forståelsen relevans i dag?

Utfordring

Vi klarer ikke å løse klimakrisen uten at politikerne tar grep. Hvordan kan dere utfordre politikere på lokalt og nasjonalt nivå til å kutte klimagassutslipp i tråd med Paris-avtalen?

5. Økonomi

- Urettferdig handel

Mål

Å vise hvordan verdens handel fordeler profitt på en urettferdig måte.

Du trenger

- En pose twist, klinkekuler eller noe annet som kan brukes som handelsvare. Bruk fantasien!
- Tau, kritt eller lignende til å markere to felt for å markere landområdene.
- Tau til å binde hender og evt. føtter

Bakgrunn

For mennesker i arbeidsfør alder som er friske og ikke under utdanning, er det viktig å ha en jobb å gå til. Ved å jobbe bidrar vi til samfunnet, samtidig som vi tjener til livets opphold og får utvikle oss selv. Når arbeidsdelingen i samfunnet gjøres på en god måte, representerer det menneskeheten på sitt beste. Vi bidrar med ulike evner og ideer, med omsorg og muskelkraft, og til sammen blir det et maskineri som dekker de mange behovene i samfunnet.

Dessverre jobber altfor mange mennesker under dårlige forhold, og de tjener ikke nok til å komme seg ut av fattigdommen. I bærekraftsmål nummer 8 står det at statene skal fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle. Utviklingsland må vokse økonomisk for å kunne løfte befolkningen ut av fattigdom. Da trengs det anstendige jobber til alle, og det trengs økonomisk vekst som er bærekraftig. At arbeidet skal være anstendig, er vesentlig. For arbeidsdelingen kan også representere menneskeheten på sitt verste. Når mennesker blir tvunget inn i slavearbeid eller utnyttet til å jobbe hardt for luselønn, er det undertrykking og ikke utvikling.

Tekst hentet fra [Bærekraftsboka](#).

Instruksjon til gjennomføring

Dele gruppen i to grupper: Norge og Bangladesh. Del inn i to «landområder» som lagene skal plukke twist innenfor. Størrelsen på landene avhenger av antallet på gruppa – gjør området så stort at de fra Bangladesh ikke rekker å plukke opp alt sitt. De to lagene i Bangladesh plukker fra samme landområde. De skal så plukke opp så mange twist som mulig. Når Norge er ferdige med sitt område (hvor det lå mye innenfor lite område), kan de gå over på Bangladesh sitt landområde.

Gruppene deles i to lag:

1. Bangladesh

Den ene gruppen får hendene bundet på ryggen og evt. beina bundet.

2. Norge

Uten noen hinder – de som selger klær i Norge – tjener mye mere enn tekstilarbeideren i Bangladesh og slipper noen hinder.

Introduksjon til deltakerne

De fleste klærne vi har på oss er laget i land på andre siden av jorda, mye i Asia f.eks. Bangladesh og Kina, for å nevne noen. De fleste varer som produseres blir laget i et land, for så å selges til et annet som tar betalt for merkevareproduksjon og selger det med god fortjeneste. Beregninger viser at i tekstilindustrien utgjør lønn til arbeiderne bare tre prosent av kostnadene. For en bukse som koster 500 kroner får altså de som har produsert den bare 15 kroner. Toppledere for store merkevarer har årslønner på 40-50 millioner. En del steder får arbeiderne minstelønn, men mange steder får de langt mindre og må jobbe i mange timer uten pause.

Den gruppen som har hendene bundet på ryggen og evt. beina tapet sammen, representerer arbeidere som arbeider i tekstilfabrikker der de ikke får rettferdig lønn og må jobbe i mange timers skift uten pause eller mulighet til å gå på do en gang.

Den tredje gruppen er oppkjøpere som kjøper varene fra fabrikken og selger dem til butikker i Norge

Diskusjon og refleksjon etter gjennomføring

- Hvordan var det å være fra Norge? Hvordan var det å være fra Bangladesh og ikke ha minstelønn?
- Hva tenker dere om at de som lager klærne våre får så liten del av det vi betaler for klærne?
- Hvor kommer klærne deres fra? Bruk tid til å sjekke varelappene.

Dette kan du si: Det er ikke alltid så lett å vite hvordan våre klær er blitt produsert – om arbeiderne har fått en rettferdig lønn – men en del firma har lagt ut informasjon om dette og organisasjonen Framtiden i våre hender som har jobbet mye med dette temaet har publisert lister på sine hjemmesider. En mulighet å sørge for rettferdig handel på er å kjøpe varer som er merket med for eksempel Fair trade-merking. Da sikrer man at arbeiderne har fått en rettferdig lønn.

Vi kan også være med på å sørge for at handelsavtaler blir rettferdig slik at ikke rike land utnytter fattige land. Changemaker jobber for å sikre dette. Å være medlem i Changemaker er en god måte å bidra til å sikre rettferdig handel på.

Teologisk refleksjon

«En arbeider er verd sin lønn», sa Jesus da han sendte disiplene ut i tjeneste (Lukas 10,7). Ordene gjelder enhver ærlig arbeider, og de er sikkert formet av Jesu egen arbeidserfaring som tømmermann (Markus 6,3). Årene som arbeidsmann hadde neppe gitt Jesus bare gode minner, men erfaringer av hardt slit for en usikker lønn på byggherrers nåde. De kan ha gitt næring til drømmen om en tid da folk bygger hus som de selv får bo i (Jesaja 65,21).

I lignelsen om arbeiderne i vingården (Matteus 20,1–16) snur Jesus opp ned den gjeldende verdiskalaen i arbeidslivet. Ved å la de siste være de første hevder Jesus alles likeverd og anstendighet, uavhengig av sosiale og prestasjonsrelaterte kårordninger. Jesus bekrefter arbeidets verdi ved samtidig å framholde arbeiderens ukrenkelige verdi. Det er direkte uanstendig å redusere arbeideren til et ledd i en produksjonskjede i jakten på fortjeneste.

Bibelen framstiller arbeid som tjeneste – for Gud, for nesten og for hele skaperverket (1. Mosebok 2,15). Arbeid er derfor et gode som virkeliggjør det Gud har kalt oss til. Vekst er en naturlig konsekvens av arbeid; det er god vekst når den er bærekraftig og bidrar til alles velferd. – DET 7. BUD KAN OGSÅ VÆRE ET GODT ALTERNATIV TIL REFLEKSJON OVER ØKONOMI OG URETTFERDIG HANDEL

Kilde: [Bærekraftsboka](#)

Spørsmål

- Hva legger dere i begrepet anstendig? Hvilke verdier uttrykker det?
- Noen oppfatter økonomisk vekst som et samfunnsgode, andre regner det som et samfunnsproblem. Gir Bibelen og kristentroen holdepunkter for å mene noe om dette?

Utfordring

Vet du om noe av det du eier, er laget av slaver? Hva kan du, sammen med andre, gjøre for å bekjempe slaveri og uverdige forhold i klesproduksjon eller andre industrier som vi er avhengig av?

6. Klima

- Tre hjørner

Mål

Lære sammenheng mellom klima og handel, og hvem som blir rammet av klimaendringer.

Du trenger

- 3 ark
- Tid: 30 min
- Antall deltakere: 5-200 deltakere

Målet med denne aktiviteten er å skape diskusjon om temaet, vise flere sider ved en sak og at det er greit å være uenige. Alle deltakerne må ta et standpunkt, og siden de bare må flytte seg rundt i rommet, er det lett å engasjere seg selv om man ikke deltar med å snakke.

Hvis du ønsker å ha diskusjon og refleksjon etter denne aktiviteten, kan du bruke diskusjon og refleksjonsdelen til aktivitet 2. På nettsiden til Bærekraftsboka (baerekraftsboka.no) kan du finne flere refleksjoner og spørsmål til diskusjon rundt Bærekraftsmålene. Kanskje finnes det relevante refleksjoner og spørsmål til et av de andre bærekraftsmålene?

Slik gjør du det

I et rom henger du opp tre plakater på hver sin vegg, og på de står det: ENIG, UENIG og VET IKKE. Den som leder aktiviteten leser opp en påstand, og alle deltakerne går til den lappen de vil stå ved. Lederen ber en på hver lapp om å forklare hvorfor de har stilt seg der, og kommer med oppfølgingsspørsmål for å skape diskusjon.

Aktiviteten er god for å illustrere at ting ikke er svart-hvitt, og for å utfordre deltakerne til selv å ta stilling til og snakke om temaet.

Forslag til påstander:

-Det er fattige menneskers egen feil at de er blitt fattige

-Norske ungdommer er uengasjerte

-Klimaendringer er menneskeskapte

-Norge er en klimaversting

-Urettferdigheten i verden kan bare løses av statlige ledere

-Tørke og mangel på vann er naturkatastrofer som mennesker ikke kan gjøre noe med

-Jeg synes at det er dumt hvis Norge ikke får noe snø om vinteren

-Jeg bryr meg om hvordan mennesker som bor i andre land har det

-Jeg synes at Norge burde redusere klimagassutslippene

-Jeg føler at jeg har et ansvar for å presse norske politikere til å ta mer klimavennlige valg

-Norge har et ansvar for å hjelpe fattige land

Finn gjerne flere påstander selv! Om det er vanskelig å få folk i gang, går det an å ta noen "useriøse" påstander først, bare for å få folk med på leken. Cola er bedre enn Pepsi osv.